

OJCOSTWO I JEGO UZNANIE

Mater semper certa es. Ta stara rzymska paremia, zawarta w Kodeksie Justyniana, głosi, że matka jest zawsze znana, nawet jeśli dziecko nie pochodzi z małżeństwa. Jest nią bowiem kobieta, która dziecko urodzi. Inaczej było z ojcem. **Pater est, quem nuptiae demonstrant** – ojcem jest ten, na którego wskazuje małżeństwo, czyli ten, który pozostaje w związku małżeńskim z matką dziecka. Prawo rzymskie zakorzeniło się bardzo w europejskich systemach prawnych, włączając w to system prawa polskiego. Art. 61⁹ Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego możemy zauważyć taką samą regułę odnoszącą się do ustalenia matki dziecka – „Matką dziecka jest kobieta, która je urodziła.” Prawo rzymskie w najlepszym wydaniu, prawda? Natomiast jeśli chodzi o ojca dziecka, polski kodeks nie jest już kalką Kodeksu Justyniana. Kwestię ojcostwa reguluje art. 62, który głosi:

„§ 1. Jeżeli dziecko urodziło się w czasie trwania małżeństwa albo przed upływem trzystu dni od jego ustania lub unieważnienia, domniemywa się, że pochodzi ono od męża matki. Domniemanie tego nie stosuje się, jeżeli dziecko urodziło się po upływie trzystu dni od orzeczenia separacji.

§ 2. Jeżeli dziecko urodziło się przed upływem trzystu dni od ustania lub unieważnienia małżeństwa, lecz po zawarciu przez matkę drugiego małżeństwa, domniemywa się, że pochodzi ono od drugiego męża. Domniemanie to nie dotyczy przypadku, gdy dziecko urodziło się w następstwie procedury medycznie wspomaganey prokreacji, na którą wyraził zgodę pierwszy mąż matki.

§ 3. Domniemanie powyższe mogą być obalone tylko na skutek powództwa o zaprzeczenie ojcostwa.”

Są to podstawowe domniemanie dotyczące ojca. Różnią się więc znacznie od swoich pierwotnych wersji. Jednak są to wyłącznie domniemanie, czyli nakaz przyjęcia przez organy stosujące prawo, czegoś za prawdziwe z uwagi na inne konkretne fakty.

Ustalenie ojcostwa możliwe jest na trzy sposoby. Pierwszym z nich jest domniemanie pochodzenia dziecka od męża matki, które już omówiliśmy i które odnosi się do sytuacji, w której matka dziecka pozostaje w związku małżeńskim podczas jego narodzin. Dwa pozostałe sposoby odnoszą się już do dzieci pozamałżeńskich i jest to uznanie dziecka oraz sądowe ustalenie ojcostwa.

Uznanie dziecka polega na oświadczeniu mężczyzny, w którym przyznaje się do bycia ojcem dziecka. Oświadczenie może złożyć mężczyzna mający zdolność do czynności prawnych, przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego. Co ważne, urzędnik ma prawo do odmowy przyjęcia oświadczenia, jeśli uznanie będzie niedopuszczalne (np. w sytuacji, w której ojcostwo zostało już wcześniej ustalone) lub jeśli ma wątpliwości co do pochodzenia dziecka. Może to być spowodowane np. zbyt dużą różnicą wieku dziecka i mężczyzny uznającego się za jego ojca, która nie da się pogodzić z regułami doświadczenia życiowego. Uznać można dziecko małoletnie jak i pełnoletnie, ale za ich zgodą. Ponadto, art. 75 Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego dopuszcza możliwość uznania dziecka poczętego, jeszcze nienarodzonego. Od mężczyzny składający oświadczenie nie jest wymagane pozostawanie w konkretnym stanie cywilnym, nie ma znaczenia, czy jest kawalerem, wdowcem, czy pozostaje w związku małżeńskim. Niedopuszczalne jest natomiast uznanie dziecka przez mężczyznę będącego krewnym matki w linii prostej, tj. np. przez jej ojca, dziadka, syna i drugim stopniu linii bocznej, tj. przez jej brata. Aby uznanie doszło do skutku, musi być wcześniej ustalone macierzyństwo. Jest tak z tego względu, że opiera się na nim ojcostwo, więc mężczyzna nie może uznać dziecka, którego rodzice są nieznani. Pamiętać należy o tym, że aby uznanie doszło do skutku,

matka dziecka musi je potwierdzić w ciągu trzech miesięcy od dnia złożenia oświadczenia przez danego mężczyznę. Jest to bardzo ważne i niezbędne.

W wyniku uznania dziecka kształtuje się między nim, a jego ojcem stosunek prawny ojcostwa. Powstaje władza rodzicielska, obowiązek alimentacyjny oraz dziedziczenie.. Dziecko już uznane, poprzez zgodne oświadczenie swoich rodziców otrzymuje nazwisko matki, ojca lub nazwisko utworzone w wyniku ich połączenia. Dzieje się tak również w sytuacji, w której rodzice nie złożą żadnego oświadczenia co do nazwiska. Wtedy dziecko będzie nosiło nazwisko np. Jan Nowak – Kowalski, tj. Nowak po matce, a Kowalski po ojcu.

Ustawa przewiduje również sytuację, kiedy to niemożliwe jest udanie się do urzędu stanu cywilnego przez rodziców dziecka ze względu na grożące im niebezpieczeństwo. Będzie to przede wszystkim choroba, klęska żywiołowa, działania wojenne itp. W takiej sytuacji, oświadczenie potrzebne do uznania dziecka może być złożone przed notariuszem i przez niego zaprotokołowane. Można również udać się do wójta (burmistrza, prezydenta miasta), starosty, marszałka województwa lub sekretarza powiatu albo gminy i to on wtedy jest zobowiązany do zaprotokołowania oświadczenia o uznaniu dziecka. Protokół musi być po tym niezwłocznie przekazany do urzędu stanu cywilnego.

Przewidziana została również inna sytuacja. Mianowicie taka, gdy mężczyzna, który uznał dziecko dowiedział się później, że nie pochodzi ono od niego. W takim przypadku ma on prawo do wytoczenia powództwa o ustalenie bezskuteczności uznania. Ma on na to rok od dnia, w którym dowiedział się, że nie jest ojcem dziecka. Stosuje się to również do matki dziecka, jeśli to ona dowiedziała się, że ojcem dziecka jest w rzeczywistości ktoś inny. Wtedy to ona wytacza powództwo, również w terminie rocznym. Warunkiem koniecznym jest małoletniość dziecka. Nie można wytoczyć powództwa o ustalenie bezskuteczności uznania jeśli dziecko osiągnęło już pełnoletniość. Będąc pełnoletnie to dziecko może złożyć taki pozew. Termin się tu nie zmienia. Przeciwko komu wytacza się powództwo? Mówi nam o tym art. 82 Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego, który brzmi następująco:

„§ 1. Mężczyzna, który uznał ojcostwo, wytacza powództwo o ustalenie bezskuteczności uznania przeciwko dziecku i matce, a jeżeli matka nie żyje – przeciwko dziecku.

§ 2. Matka wytacza powództwo o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa przeciwko dziecku i mężczyźnie, który uznał ojcostwo, a jeżeli mężczyzna ten nie żyje – przeciwko dziecku.

§ 3. Dziecko wytacza powództwo o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa przeciwko mężczyźnie, który uznał ojcostwo i przeciwko matce, a gdy matka nie żyje – tylko przeciwko temu mężczyźnie. Jeżeli mężczyzna ten nie żyje, powództwo powinno być wytoczone przeciwko kuratorowi ustanowionemu przez sąd opiekuńczy.”

Ustalenie ojcostwa jest możliwe również z wykorzystaniem drogi sądowej. Sądowe ustalenie ojcostwa wykorzystywane jest w sytuacji, w której nie ma porozumienia pomiędzy rodzicami dziecka, a do uznania ojcostwa w urzędzie stanu cywilnego nie doszło. Może go zażądać dziecko, matka lub domniemany ojciec. Również tutaj po osiągnięciu przez dziecko pełnoletniości, tylko one może wytoczyć powództwo do sądu.

Podstawa prawna:

- ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks Rodziny i Opiekuńczy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1359)
- ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks Cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.)
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 1390 ze zm.)

Zadanie realizowane przez Stowarzyszenie Wspierania Aktywności Obywatelskiej CIVIS SUM, finansowane ze środków przekazanych przez Powiat Żarski na podstawie umowy o powierzenie realizacji zadania publicznego pn. „Prowadzenie punktu nieodpłatnej pomocy prawnej i punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz realizacja zadań z zakresu edukacji prawnej na terenie powiatu żarskiego w 2022 r.”